

**JAVNA AGENCIJA REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO KONKURENCE**

Dunajska cesta 58, 1000 Ljubljana

Številka: 3060-9/2022/59

Datum: 1. 6. 2022

Raziskava nedovoljenih ravnanj v žitni verigi

Nezaupna različica

Junij, 2022

Kazalo vsebine

1. UVOD	3
2. IZHODIŠČA ZA RAZISKAVO	3
3. SPLOŠNO	4
3.1. Splošno o žitni verigi.....	4
3.2 Statistični podatki o pridelavi pšenice.....	5
4. ZNATNA TRŽNA MOČ	6
5. NEDOVOLJENA RAVNANJA.....	9
6. ZAKLJUČEK.....	10

1. UVOD

Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence, Dunajska 58, Ljubljana (v nadaljevanju: Agencija), je na podlagi 12. in 12.i člena Zakona o preprečevanju omejevanja konkurence¹ (v nadaljevanju: ZPOmK-1) ter sedmega odstavka 172. člena Zakona o kmetijstvu² (v nadaljevanju: ZKme-1), sprejela odločitev, da v skladu s 26. členom ZPOmK-1 opravi raziskavo nedovoljenih ravnanj v žitni verigi.

Projekt povezovanja deležnikov žitne verige so pridelovalci žit in predstavniki mlinske ter pekarske industrije začeli leta 2010³. V skladu z dogovorom naj bi poslovna praksa med njimi temeljila na dogovorjenih kakovostnih parametrih in finančnem modelu odkupa. Vendar so se zaradi različnih vzrokov v zadnjih letih pojavile težave, ki so povzročile, da žitna veriga ne deluje več. Nedelovanje verige je povzročilo veliko nezadovoljstva, še posebej na strani pridelovalcev pšenice, ki niso zadovoljni z odkupnimi pogoji mlinov, pekarn in drugih kupcev žit. Tudi iz medijskih objav⁴ izhaja veliko indicev, da razmerja v žitni verigi niso ustrezno urejena. Agencija je zato preverila skladnost pogodbenih razmerij ter poslovanje dobaviteljev in kupcev, ki se nanašajo na odkup pšenice za leto 2021 z vidika nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano.

Med drugim se je agencija odločila za raziskavo segmenta odkupa pšenice na podlagi dejstva, da predstavlja pšenica iz vidika pomembnosti, varnosti in stabilnosti v prehranski verigi najpomembnejše žito.

Za podrobnejši vpogled v poslovne odnose v predmetnem sektorju oziroma podrobnejše ugotavljanje stanja v tem delu verige preskrbe s hrano, je Agencija v okviru raziskave pridobivala podatke na način in po postopkih v skladu z določbami ZPOmK-1. Če Agencija v okviru raziskave izve za okoliščine, iz katerih izhaja verjetnost kršitve relevantnih določb ZKme-1, ustrezno ukrepa, pri čemer lahko zoper posamezna podjetja tudi uvede postopek ugotavljanja kršitev v skladu z odločbami ZKme-1 in ZPOmK-1.

2. IZHODIŠČA ZA RAZISKAVO

Agencija je analizirala pogodbeno razmerja deležnikov v žitni verigi, in sicer med dobavitelji (primarnimi pridelovalci pšenice) in njihovimi kupci (mlinarji, peki, trgovci z žiti in podjetji, ki se ukvarjajo s proizvodnjo krmil).

S sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijstvu (ZKme-1F)⁵, ki je pričel veljati s 1. 11. 2021 se je nadzor nad nedovoljenimi ravnanji v verigi preskrbe s hrano razširil na verigo preskrbe s kmetijskimi in živilskimi proizvodi. Definicija hrane je opredeljena v 4. točki 3. člena ZKme-1, ki

---

¹ Uradni list RS, št. 36/08, 40/09, 26/11, 87/11, 57/12, 39/13 - odl. US, 63/13 - ZS-K, 33/14, 76/15, 23/17.

² Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 - ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 32/19, 49/20 - ZIUZEOP, 54/20, 61/20 - ZIUZEOP-A, 175/20 - ZIUOPDVE, 203/20 - ZIUPOP DVE, 15/21 - ZDUOP, 38/21, 86/21 - odl. US, 112/21 - ZIUPGT, 123/21, 44/22).

³ »Žitna veriga ob nadpovprečni letini razmišlja o novih izzivih«: <https://krog.sta.si/2700273/zitna-veriga-ob-nadpovprečni-letini-razmislja-o-novih-izzivih>, STA krog, dne 22. 11. 2019.

⁴ »Žitna veriga mora ostati«: <https://kmeckiglas.com/post/594530/zitna-veriga-mora-ostati>, Kmečki glas, dne 11. 7. 2021;

»Kakšna bo nadaljnja pot žitne verige«: <https://www.vecer.com/lokalno/pomurje/kaksna-bo-nadaljnja-pot-zitne-verige-10248247>, Večer, dne 21. 7. 2021; »Posejane manj pšenice, odkupne cene pa ob slabi letini višje za 25 odstotkov«: <https://maribor24.si/slovenija/dnevna-posejane-manj-psenice-odkupne-cene-pa-ob-slabi-letini-visje-za-25-odstotkov>, maribor24.si, dne 21. 7. 2021.

⁵ Uradni list RS, št. 123-2628/2021 z dne 27. 7. 2021.

napotuje na 2. člen Uredbe 178/2002/ES⁶, in sicer je hrana ali živilo vsaka snov ali izdelek, v predelani, delno predelani ali nepredelani obliki, namenjen za uživanje ali se smiselno pričakuje, da ga bodo uživali ljudje. K živilom sodijo tudi pijača, žvečilni gumi in vse snovi, vključno z vodo, namenoma vgrajene v živilo med izdelavo, pripravo ali obdelavo živila.

Po trenutni zakonski ureditvi, ki velja od 1. 11. 2021, so v skladu z 8. točko 3. člena ZKme-1 kmetijski in živilski proizvodi v skladu z Direktivo 2019/633/EU proizvodi, naštetih v Prilogi I k Pogodbi o delovanju Evropske unije (Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije, UL C št. 202 z dne 7. 6. 2016, str. 47), in proizvodi, ki niso naštetih v navedeni prilogi, vendar so predelani za uporabo v prehranske namene z uporabo proizvodov, naštetih v navedeni prilogi. H kmetijskim in živilskim proizvodom se tako uvršča tudi pšenica namenjena za krmo živali in za predelavo v krmila. Agencija je zato v raziskavo vključila tudi podjetja, ki pri svojem poslovanju kupujejo pšenico za krmo in proizvodnjo krmil.

Cilj raziskave je bil preveriti obstoj morebitnih nedovoljenih ravnanj iz 61f. člena ZKme-1 na podlagi analize pogodbenih razmerij med dobavitelji in kupci pšenice za leto 2021, še posebej pa:

- izpolnjevanje obveznosti glede pisne oblike pogodbe, sklenitve pogodbe pred dobavo blaga in obveznih sestavin pogodbe iz 61g. člena ZKme-1⁷,
- spoštovanje zakonskih plačilnih rokov⁸,
- povračilih za storitve, ki niso bile opravljene, ali za storitve, ki so bile opravljene, vendar niso bile pisno in jasno vnaprej dogovorjene med strankama;
- povračilo stroškov za sklenitev pogodbe o odkupu pšenice s strani kupcev,
- ter zahtev kupcev o neprodaji pšenice tretjim strankam po nižji ceni, kot jo plačajo sami.

3. SPLOŠNO

3.1. Splošno o žitni verigi

Žitna veriga torej povezuje pridelovalce oziroma kmete, zadruga, mlinarje in peke. Mlinarji neposredno od pridelovalcev (kmetov) odkupijo le okoli 30 odstotkov pšenice. Preostalo uvozijo iz sosednjih držav, ali pa jo odkupijo od kmetijskih podjetij, zadrug ali od trgovcev z žiti. Pridelovalci žit imajo več možnosti za prodajo pšenice, in sicer jo lahko prodajo mlinarjem, podjetjem za proizvodnjo krmil, zadrugam, kmetijskim podjetjem, trgovcem z žiti, tujim odkupovalcem in na tujih borzah pšenice. Nekateri pridelovalci žita porabijo za lastne potrebe, ali pa jih prodajo nekoliko kasneje, ko lahko dosežejo višje odkupne cene.⁹

---

⁶ Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, Uradni list EU L 031 z dne 1. 2. 2002.

⁷ V skladu z 61g. členom ZKme-1 morajo biti pogodbe v verigi preskrbe s hrano sklenjene v pisni obliki in pred dobavo blaga ter vsebovati naslednje obvezne sestavine: 1. okvirna vrednost prometa in okvirni cenik blaga; 2. okvirna količina blaga in okvirni časovni raspored dobave blaga, če gre za blago iz prve alineje tretjega odstavka 61.b člena ZKme-1; 3. trajanje pogodbe, ki se lahko sklene za določen ali nedoločen čas z določili o odpovedi; 4. podrobnosti o plačilnih rokih in postopkih; 5. načine dobave blaga; 6. pravila, ki se uporabljajo za spremembo cene blaga, in 7. pravila, ki se uporabijo v primeru višje sile. Izjema so pogodbe, katerih vrednost med dvema subjektoma v posameznem koledarskem letu ne preseže 15.000 EUR, za ta del pa morajo biti izdane dobavnice ali odkupni blok.

⁸ V skladu s prvim in drugim odstavkom 61c. člena ZKme-1 je plačilni rok za pšenico največ 90 dni.

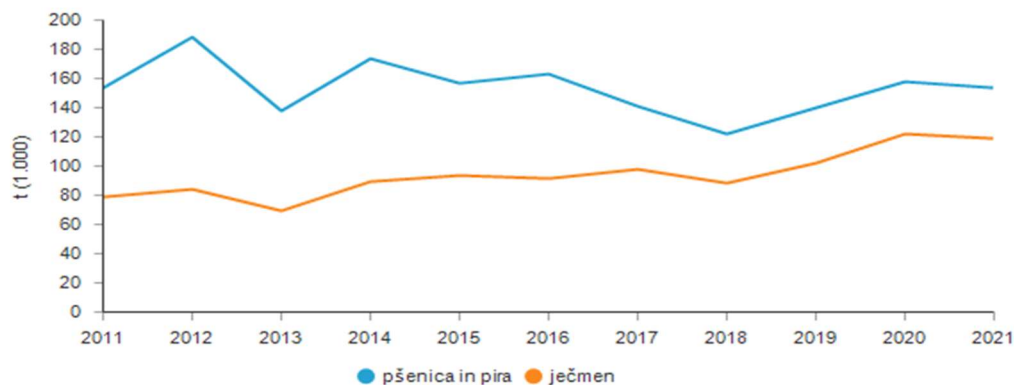
⁹ »Na kmetijskem ministrstvu krizni sestanek zaradi dobave pšenice«: <https://n1info.si/novice/gospodarstvo/na-kmetijskem-ministrstvu-krizni-sestane-k-zaradi-dobave-psenice/>, Portal N1INFO.SI, dne 11. 3. 2022.

3.2 Statistični podatki o pridelavi pšenice

V večjem delu Slovenije so naravne danosti za razvoj poljedelstva neugodne, vendar je kljub temu poljedelstvo v Sloveniji usmerjeno tudi v pridelavo krušnih žit in krme za prehrano živali. Njive v Sloveniji zajemajo približno 174.000 ha oziroma 36 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Najpomembnejša poljščina so žita, saj so v zadnjih petih letih zavzemala okoli 57 % njiv, skupna površina pa se je v tem obdobju gibala med 95.000 in 100.000 ha. V zadnjih letih potekajo strukturne spremembe pri pridelavi strnih¹⁰ žit, kar se odraža v znatno manjšem številu kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s pridelavo žita, in v večji povprečni površini zasejani z žitom na gospodarstvo. V Sloveniji se je leta 2016 s pridelavo žita ukvarjalo dobrih 33.000 kmetijskih gospodarstev na 98.378 ha njiv. V Sloveniji se porabi od 0,8 do enega milijona ton žita na leto, kar je več od domače pridelave. V zadnjih petih letih se je v povprečju 61 % žita porabilo za krmo, od tega je bilo največ koruze (63 %). V enakem obdobju se je v povprečju 29 % žita porabilo za prehrano, od tega je bilo 84 % pšenice. Domača proizvodnja žit je v letu 2018 dosegla nekaj več kot 596.000 ton, domača potrošnja pa je preseгла 879.000 ton. Samooskrba z žiti je tako znašala 68 %.¹¹ Po podatkih statističnega urada in kmetijskega inštituta so kmetje v letu 2021 pridelali 154.205 ton pšenice (zraven je všteta tudi pira), izvozili smo 94.731 ton pšenice, uvozili pa 95.408 ton.¹² Slovenija je v 20 letih precej izboljšala samooskrbo z žiti, saj je stopnja samooskrbe med letoma 2001 in 2020 poskočila s 46 na 88 odstotkov.¹³

Pridelava pšenice v letu v 2021 je bila nadpovprečna. Celoten pridelek pšenice, najpomembnejšega krušnega žita, je v letu 2021 tehtal 152.390 ton, kar je za 3 % manj kot v letu 2020, ampak za toliko manjša je bila tudi s pšenico posejana površina. Povprečni hektarski pridelek pšenice je znašal 5,8 tone na hektar, kar je za 14 % več od povprečja zadnjih desetih let.¹⁴ Graf 1 prikazuje količino pšenice in pira pridelane v Sloveniji med leti 2011 in 2021, ki niha med 130.000 in 190.000 ton.

Graf 1: Pridelek pšenice in pira v Sloveniji od leta 2011 do 2021 v tonah

¹⁰ Prava žita (tudi strnena ali bela žita) vzkalijo že pri temperaturi nad 0 °C, potrebujejo razmeroma visoko vlažnost, normalna klica ima vsaj dve prakoreninici, navadno več kot tri, bilna kolenca so izrazita in jih navadno ni več kot šest, bil vsebuje malo sladkorjev, za zrno pa sta značilni brazda in bradica. Bil je votla. Za kaljenje potrebuje več vode kot prosasta žita, odrasle rastline pa zaradi nižjega transpiratornega koeficienta lažje prenašajo sušo. Prava žita veljajo za žita zmerno toplega pasu: <https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%BDito>

¹¹ »Poljedelstvo«: <https://www.gov.si/teme/poljedelstvo/>, Portal GOV.SI, dne 13. 8. 2020.

¹² »Slovensko pšenico Italijanom, mi trepetamo za tisto iz Madžarske«: <https://www.tednik.si/gospodarstvo/27762-slovensko-psenico-italijanom-mi-trepetamo-za-tisto-iz-madzarske>, Štajerski tednik, dne 18. 3. 2022.

¹³ »Stopnja samooskrbe z žiti pri 88 odstotkih, uvozimo polovico zelenjave«: <https://www.24ur.com/novice/slovenija/stopnja-samooskrbe-z-ziti-na-88-odstotkih-uvozimo-polovico-zelenjave.html>, Portal 24ur.com, 31. 3. 2022.

¹⁴ Letina strnih žit dobra, letina sadja slaba: <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9869>, Statistični urad Republike Slovenije, 28. 9. 2021.

3.3. Oblikovanje odkupnih cen pšenice

Na oblikovanje odkupne cene pšenice najbolj vpliva kakovost pšenice. Ta se razvrsti v posamezne kakovostne razrede, ki pa se med kupci pšenice razlikujejo. Na odkupno ceno pšenice vplivajo tudi cene pšenice v sosednjih državah in na mednarodnih borzah, zaloge pšenice iz prejšnjih let, kalkulacije Kmetijskega inštituta Slovenije glede stroškov pridelave, vremenski pogoji, zasejanost nove letine, ipd. Najvišji razred kakovosti je t.i. »premium« razred, sledijo še trije ali štirje razredi, odvisno od razvrstitve pšenice s strani kupca. Cene se med razredi razlikujejo med 10 in 15 evri.

Tabela 1: Odkupne cene pšenice v letih 2019, 2020 in 2021

Leto	Razred	Premium	Razred A	Razred B1	Razred B2	Razred C
2019	Odkupna cena v evrih	185	175	155-165	150-155	140
2020		170-175	160-165	150-152	140	130
2021		205-220	193-215	185-190	178-182	170-180

3.4. Podatki, ki so bili podlaga za sektorsko raziskavo

Agencija je podatke, ki so se nanašali na pogodbeno razmerja pri odkupu pšenice pridelane v Sloveniji za leto 2021 pridobila od:

- desetih (10) dobaviteljev – primarnih pridelovalcev pšenice;
- štirih (4) kupcev/dobaviteljev – mlinarjev in pekarn;
- treh (3) kupcev/dobaviteljev – trgovcev z žiti;
- dveh (2) kupcev – rejcev perutnine;
- enega (1) kupca - podjetja, ki se ukvarja s proizvodnjo krmil.

Zahtevana dokumentacija in podatki so se nanašali na pogodbe in anekse ter morebitne splošne pogoje poslovanja s petimi (5) kupci, s katerimi so podjetja v zadevnem obdobju ustvarila največ prometa pri odkupu pšenice pridelane v Sloveniji za leto 2021. Agencija je od kupcev zahtevala tudi računovodske izpise iz katerih je moral biti razviden promet, plačila in seznam računov prejetih od dobaviteljev. Prejemniki zahtev za posredovanje podatkov so morali Agenciji posredovati tudi podatke o morebitnih povračilih za storitve, ki niso bile opravljene, ali za storitve, ki so bile opravljene, vendar niso bile pisno in jasno vnaprej dogovorjene med strankama, povračilih stroškov za sklenitev pogodbe o odkupu pšenice s strani kupcev, ter zahtev kupcev o neprodaji pšenice tretjim strankam po nižji ceni, kot jo plačajo sami.

4. ZNATNA TRŽNA MOČ

Ugotovitev znatne tržne moči kupca kmetijskih in živilskih proizvodov je predpogoj, ki mora biti podan v postopku kršitve 61f. člena ZKme-1. Pojem znatne tržne moči je vezan na višino letnega prometa kupca in na razmerje do konkretnega dobavitelja v posameznem primeru.

Letni promet skladno z 10. točko 3. člena ZPOmK-1 predstavljajo čisti prihodki od prodaje, ki jih je podjetje ustvarilo v poslovnem letu s prodajo proizvodov in opravljanjem storitev iz rednega delovanja.

V skladu z novelo ZKme-1G¹⁵, ki se bo uporabljala se od 13. 7. 2022, pa bo letni promet dobavitelja in kupca v zvezi z Direktivo 2019/633/EU pomenil letni promet v skladu s Prilogo Priporočila Komisije 2003/361/ES z dne 6. maja 2003 o opredelitvi mikro, malih in srednjih podjetij (UL L št. 124 z dne 20. 5. 2003, str. 36), zlasti z opredelitvami samostojnega podjetja, partnerskega podjetja in povezanega podjetja.

Do 31. 10. 2021 je ZKme-1 opredeljeval nedovoljena ravnanja kot tista ravnanja, s katerimi ena stranka, ki je podjetje v skladu z zakonom, ki ureja preprečevanje omejevanja konkurence, s svojo znatno tržno močjo, ki je razvidna iz obsega prodaje ali letnega prometa v skladu z zakonom, ki ureja preprečevanje omejevanja konkurence, še zlasti v razmerju do druge pogodbene stranke, v nasprotju z dobrimi poslovni običaji izkorišča drugo pogodbeno stranko. Veljala je domneva, da ima stranka znatno tržno moč, če deluje na nabavni strani in je v preteklem letu v Republiki Sloveniji ustvarila najmanj 25.000.000 EUR letnega prometa.

Z novelo ZKme-1F, ki velja od 1. 11. 2021 pa so nedovoljena ravnanja tista ravnanja, s katerimi pogodbeno stranka, ki je podjetje v skladu z zakonom, ki ureja preprečevanje omejevanja konkurence (v nadaljnjem besedilu: podjetje), s svojo znatno tržno močjo, ki je razvidna iz letnega prometa v skladu z zakonom, ki ureja preprečevanje omejevanja konkurence (v nadaljnjem besedilu: letni promet), še zlasti v razmerju do druge pogodbene stranke, v nasprotju z dobrimi poslovni običaji izkorišča drugo pogodbeno stranko. Šteje se, da ima kupec znatno tržno moč, če letni promet, ki je ustvarjen v preteklem letu, s strani: 1. dobavitelja ne presega 2.000.000 eurov, s strani kupca pa presega 2.000.000 eurov; 2. dobavitelja presega 2.000.000 eurov, vendar ne presega 10.000.000 eurov, in s strani kupca presega 10.000.000 eurov; 3. dobavitelja presega 10.000.000 eurov, vendar ne presega 50.000.000 eurov, in s strani kupca presega 50.000.000 eurov; 4. dobavitelja presega 50.000.000 eurov, vendar ne presega 150.000.000 eurov, in s strani kupca presega 150.000.000 eurov; 5. dobavitelja presega 150.000.000 eurov, vendar ne presega 350.000.000 eurov, in s strani kupca presega 350.000.000 eurov. Ne glede na prvi in drugi odstavek tega člena se določbe tega člena uporabljajo tudi za prodajo kmetijskih in živilskih proizvodov s strani dobaviteljev, katerih letni promet ne presega 350.000.000 eurov, vsem kupcem, ki so javni organi.

Agencija je na podlagi pridobljenih podatkov ugotovila, da je bil odkup pšenice po žetvi v letu 2021 končan pred 1. 11. 2021, zato je za poslovne odnose med dobavitelji in kupci pšenice veljala še zakonska ureditev iz ZKme-1, ki se je uporabljala do 31. 10. 2021.

Kot že navedeno, je zakon poleg splošne definicije znatne tržne moči, določal tudi domnevo, da ima stranka znatno tržno moč, če gre za podjetje v smislu zakona, ki ureja omejevanje konkurence, ter v verigi preskrbe s hrano deluje na nabavni strani in je v preteklem letu v Republiki Sloveniji ustvarilo najmanj 25 milijonov EUR prometa. Višina letnega prometa je določena glede na zbrane javno dostopne podatke (AJ PES) in oceno možnosti, da ima stranka s visoko vrednostjo letnega prometa znatno tržno moč. Letni promet je vezan samo na poslovanje na trgu Republike Slovenije. Vendar to ni pomenilo, da ima lahko znatno tržno moč le pogodbeno stranka oziroma kupec, ki je Republiki Sloveniji ustvaril najmanj 25 milijonov EUR prometa in je na nabavni strani, ampak tudi katerikoli druga stranka, ki deluje na nabavni strani, kar se je ugotavljalo iz obsega (odvisnost) in vrednosti prodaje, še zlasti v razmerju do druge pogodbene stranke. To pomeni, da se nedovoljena ravnanja lahko ugotavljajo med vsemi deležniki v verigi preskrbe s hrano.

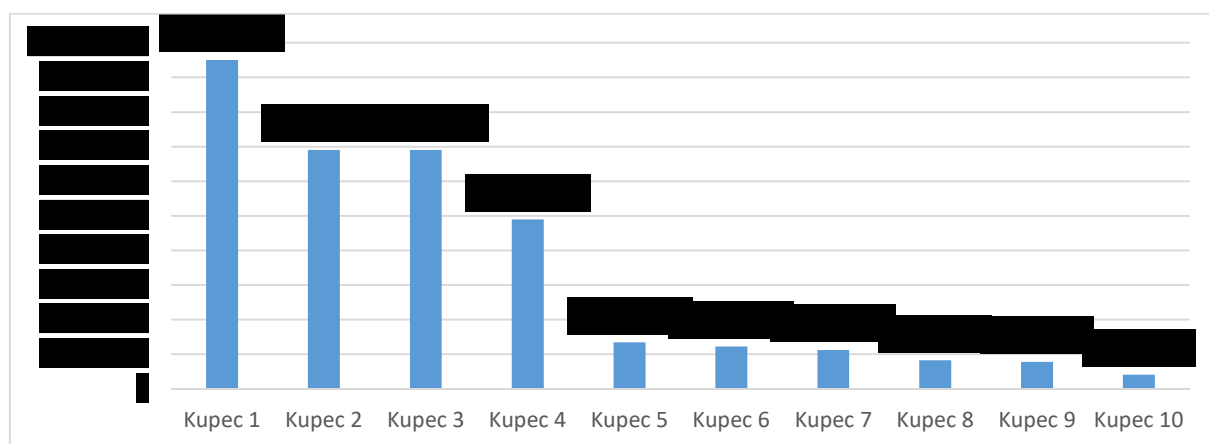
---

¹⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o kmetijstvu (ZKme-1G), Uradni list RS, št. 44-876/2022 z dne 29. 3. 2022.

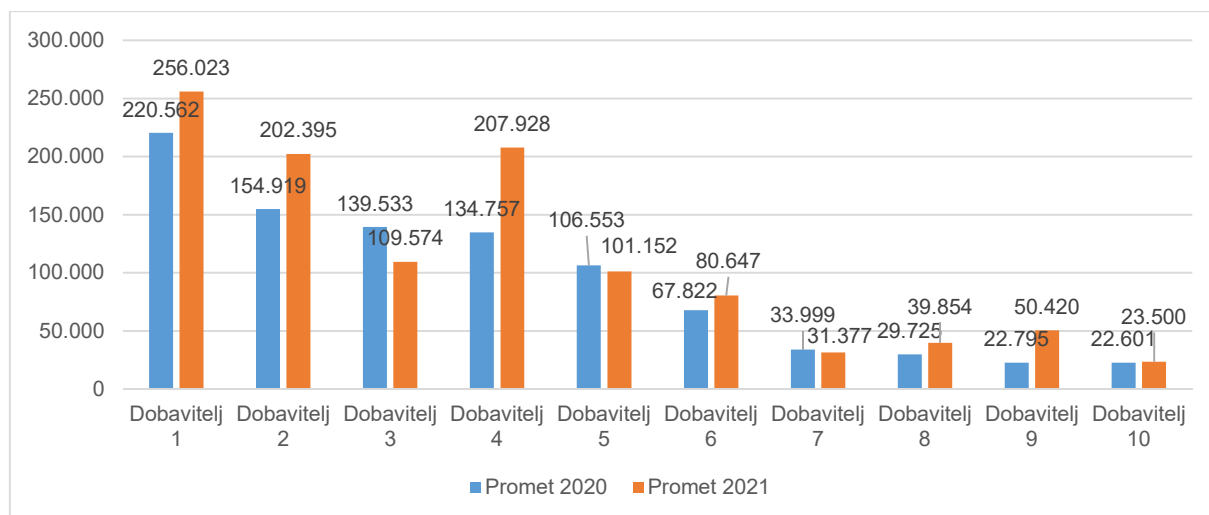
Agencija je tako primerjala letni promet kupcev in letni promet dobaviteljev v preteklem letu, to je letu 2020¹⁶. Kupci pšenice, ki so bili vključeni v raziskavo so v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvarili povprečno skoraj 34.000.000 EUR prometa (Graf 2). Največji kupec je podjetje, ki se ukvarja z dejavnostjo perutninarstva, kmetijske pridelave in proizvodnjo krmil in odkupuje krmno pšenico in je v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvarilo [redacted] evrov letnega prometa. Največja kupca merkatilne (jedilne) pšenice sta podjetji z dejavnostjo mlinarstvo in pekarstvo in sta v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvarili [redacted] in [redacted] EUR letnega prometa. Naslednja skupina kupcev so trgovci z žiti, ki so v Republiki Sloveniji v letu 2020 ustvarili med [redacted] in [redacted] EUR letnega prometa.

Dobavitelji – pridelovalci pšenice so kmetje in kmetijska podjetja. Kmetijska podjetja v primerjavi s kmeti nastopajo tako v vlogi kupca kot prodajalca. Agencija je zato preverila le letni promet kmetov. Le ti so v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvarili povprečno 93.300 EUR letnega prometa, v letu 2021 pa povprečno 110.300 EUR (Graf 3).

Graf 2: Letni promet kupcev pšenice ustvarjen v Republiki Sloveniji v letu 2020

Graf 3: Letni promet dobaviteljev pšenice ustvarjen v Republiki Sloveniji v letu 2020 in letu 2021

¹⁶ Agencija je primerjala višino letnega prometa za leto 2020, saj do zaključka te sektorske raziskave v javno dostopnih evidencah (AJ PES) še ni bilo podatkov za leto 2021.

Glede na zgornje podatke je Agencija ugotovila, da je povprečen kupec v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvaril 363-krat večji letni promet kot povprečen dobavitelj – pridelovalec pšenice. Agencija glede na to sklepa, da obstaja velika verjetnost izkoriščanja boljšega pogajalskega položaja in s tem pojava nedovoljenih ravnanj, saj se znatna tržna moč kupcev kaže tako v visoki vrednosti letnega prometa, kot tudi v obsegu in vrednosti prodaje do dobaviteljev.

5. NEDOVOLJENA RAVNANJA

Agencija je v okviru raziskave sektorja v žitni verigi skupaj pregledala 61 pogodbenih razmerij.

Samo dve (2) podjetji, ki delujeta na nabavni strani oziroma sta kupca jedilne pšenice, sta v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvarila najmanj 25.000.000 EUR prometa. S svojimi dobavitelji pa sta v koledarskem letu 2021 vrednost pogodb v višini 15.000 EUR preseгла v šestih (6) primerih. V treh (3) primerih so bile sklenjene ustrezne pisne pogodbe, ki so vsebovale tudi vse obvezne sestavine v skladu z 61g. členom ZKme-1. V ostalih treh (3) primerih ni bilo pisnih pogodb, ampak je poslovanje potekalo na podlagi naročilnic, splošnih pogojev odkupa pšenice za leto 2021 in tehtalnih listov.

Podjetja, ki so v letu 2021 nabavljala pšenico in v poslovnem letu v Republiki Sloveniji niso ustvarila najmanj 25.000.000 EUR prometa pa so medsebojni promet z dobavitelji v višini 15.000 preseгла v 20 primerih. Od tega kar v 12 primerih ni bilo sklenjenih pisnih pogodb, v osmih (8) primerih pa so v pisnih pogodbah manjkale obvezne sestavine, in sicer v največ primerih:

- pravila, ki se uporabljajo za spremembo cene blaga, in
- pravila, ki se uporabijo v primeru višje sile.

Sledijo:

- trajanje pogodbe, ki se lahko sklene za določen ali nedoločen čas z določili o odpovedi;
- podrobnosti o plačilnih rokih in postopkih;
- načini dobave blaga;
- okvirna vrednost prometa in okvirni cenik blaga.

V nekaterih pogodbah so tako manjkali tudi okvirni ceniki blaga, ki so ključna sestavina. V teh primerih so se cene za pšenico določile naknadno po dostavi.

Glede na navedeno se je tako pri pogodbenih razmerij med dobavitelji in kupci v žitni verigi izkazalo, da v pretežni meri gre za nedovoljena ravnanja neizpolnjevanja obveznosti glede pisne oblike pogodbe, sklenitve pogodbe pred dobavo blaga in obveznih sestavin pogodbe iz 61g. člena ZKme-1.

Dobavitelji – pridelovalci so izpostavili, da velikokrat s kupci ne želijo sklepati pisnih pogodb, čeprav je ta obveznost le na strani kupcev. Dobavitelji so namreč izpostavili, da so bile pogodbe, ki so jih v preteklosti sklepali s kupci, zavezujoče predvsem za dobavitelje, niso pa vsebovale bistvenih sestavin, kot so cene in podrobnejša določila o pogojih odkupa, ki so v interesu dobaviteljev. Prav tako naj bi bilo v pogodbah določenih vedno več stroškov, ki bi jih morali plačevati dobavitelji – pridelovalci, kot npr. dodatni stroški prevzema in laboratorijske analize. Kot največjo težavo pri poslovanju s kupci pa so dobavitelji izpostavili okoliščino, da je odkupna cena pšenice znana šele tik pred ali pa šele med žetvijo.

Dobavitelji so izpostavili še, da jim kupci zaračunavajo stroške analiz na podlagi katerih se opravi razvrstitev pšenice v kakovostne razrede. V tem primeru bi lahko šlo za nedovoljeno ravnanje povračil za storitve, ki so bile opravljene, vendar niso bile pisno in jasno vnaprej dogovorjene med strankama.

Na podlagi odgovorov dobaviteljev in pridobljene dokumentacije Agencija ni zaznala nedovoljena ravnanja v smislu povračil stroškov za sklenitev pogodbe o odkupu pšenice s strani kupcev, ter zahtev kupcev o neprodaji pšenice tretjim strankam po nižji ceni, kot jo plačajo sami.

Vsi kupci so za dobavljeno pšenico plačevali v zakonsko predpisanem plačilnem roku, ki ni bil daljši od 90 dni. Drugih nedovoljenih ravnanj Agencija ni ugotovila.

Kot že navedeno, je bil odkup pšenice v letu 2021 končan pred 31. 10. 2021, zato se morebiten obstoj nedovoljenih ravnanj v 20-ih pogodbenih razmerjih, ki zadevajo krmno pšenico, še ni ugotavljal.

6. ZAKLJUČEK

Žitna veriga povezuje kmete, zadruga, mlinarje in peke. Slovenija je v 20 letih precej izboljšala samooskrbo z žiti, saj je stopnja samooskrbe med letoma 2001 in 2020 poskočila iz 46 na 88 odstotkov, kljub temu pa se okoli polovice pšenice izvozi in podobna količina tudi uvozi. Zadnjih nekaj let se v času pred žetvijo pšenice vsakič izpostavijo težave v žitni verigi, še posebej pa izstopa nezadovoljstvo manjših pridelovalcev pšenice, ki naj bi bili soočeni z neenakopravnim položajem pri pogajanjih o pogodbenih pogojih odkupa pšenice. Agencija je zato opravila raziskavo sektorja v žitni verigi, katere cilji so bili preveriti obstoj nedovoljenih ravnanj iz 61f. člena Zkme-1.

Pojem znatne tržne moči, ki je predpogoj za obstoj nedovoljenih ravnanj, je vezan na višino letnega prometa kupca in na razmerje do konkretnega dobavitelja v posameznem primeru, zato je Agencija primerjala letni promet kupcev in letni promet dobaviteljev v letu 2020. Povprečen kupec pšenice je v letu 2020 v Republiki Sloveniji ustvaril 363-krat večji letni promet kot povprečen dobavitelj – pridelovalec pšenice.

Izsledke raziskave nedovoljenih ravnanj v žitni verigi kažejo, da se največ kršitev nanaša na ustrezno urejanje pogodbenih razmerij, oziroma na neizpolnjevanje obveznosti glede pisne oblike pogodbe, sklenitve pogodbe pred dobavo blaga in obveznih sestavin pogodbe iz 61.g člena ZKme-1. Le v enem primeru je kupec imel z vsemi dobavitelji, s katerimi je vrednost medsebojnega prometa v koledarskem letu 2021 preseгла 15.000 EUR, sklenjene pisne pogodbe s vsemi obveznimi sestavinami.

Ob tem velja izpostaviti, da dobavitelji, ki niso imeli pisnih pogodb s kupci, tega niso zaznali kot nedovoljeno ravnanje s strani kupcev. Nekateri dobavitelji so pojasnili, da niso želeli skleniti pisnih pogodb s svojimi kupci, saj so bile te obvezujoče predvsem za njih, predlogi pogodb pa niso vsebovali cen in ostalih bistvenih odkupnih pogojev. Ker so odkupne cene in odkupni pogoji znani šele tik pred ali pa celo po žetvi pa dobavitelji med drugim tudi ne vidijo smisla, da sklepajo pisne pogodbe s kupci.

Brez pisno urejenih pogodbenih odnosov so dobavitelji in kupci soočeni z negotovostjo, ki lahko negativno vpliva na ekonomski položaj vsakega od njih in tudi povzroči težave v verigi preskrbe s hrano. Dobavitelji – pridelovalci pšenice kot največjo težavo izpostavljajo negotovost glede cen in odkupnih pogojev ob žetvi. Kot možno rešitev predlagajo dolgoročne pogodbe, ki bi tveganja in koristi enakomerno porazdelila med kupci in dobavitelji. Glede na navedeno Agencija ugotavlja, da je, zaradi specifik pridelave pšenice, kjer je odkup pri večini dobaviteljev opravljen le enkrat letno, za dobavitelje ključno, da sklenejo pisne pogodbe z vsemi obveznimi sestavinami s svojimi kupci in s tem ustvarijo pogoje za pravično in dolgoročno vzdržno žitno verigo.

Agencija bo v okviru svojih pristojnosti žitno verigo še naprej pozorno spremljala in bo v primeru, da se bo izkazala potreba, ukrepala v skladu s pristojnostmi.